

УДК 911.2

**АНДРІЙЧУК Т.В., ВЛАСЕНКО Р.П., КОСТЮК В.С.,  
ДЕМЧУК Н.С.**  
(м. Житомир)

## **ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

***Анотація.** Дана коротка характеристика ландшафтам Житомирської області. Станом на 01.01.2020 р. Житомирщина включає 235 природно-заповідних територій і об'єктів загальною площею понад 137,646 тис. га. Відсоток заповідності складає 4,6%. Наголошено, що головним завданням для збереження унікальних ландшафтних структур на сьогоднішній день є створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ), а також створення у межах природоохоронних територій музеїв під відкритим небом.*

***Ключові слова:** природно-заповідний фонд, Житомирська область, ландшафт, Поліський природний заповідник, музей, Смарагдова мережа.*

**Виклад основного матеріалу.** Житомирщина, край мальовничої природи, своєрідних природних багатств, які здавна привертали особливу увагу багатьох вчених-ботаніків, географів, геологів з світовими іменами, зокрема таких як В.В. Докучаєв, О.І. Воейков, П.А. Тутковський, В.І. Вернадський тощо.

Житомирська область розташована в центральній частині Східноєвропейської рівнини на півночі Правобережної України. Таке фізико-географічне розташування регіону пов'язане з виходом на поверхню порід Українського докембрійського щита, який головним чином і зумовив виокремлення Житомирського Полісся [2, с. 15].

Сучасна ландшафтна структура Житомирської області зазнала великих змін. Ці зміни в регіоні пов'язані з погіршенням якості навколишнього природного середовища, що пов'язано із забрудненням атмосфери, гідросфери, знищенням родючих ґрунтів отрутохімікатами і радіоактивними відходами, утворенням великої кількості твердих побутових відходів, тощо [1, с. 187]. У зв'язку з цим необхідною умовою державної політики в галузі використання і охорони екосистем є створення шляхів збереження та покращення природних багатств нашої держави. Вона вимагає надзвичайної уваги і контролю за дотриманням рівноваги в навколишньому середовищі, бережливого ставлення

до природних ресурсів, їх збереження, відновлення тощо. Збереження біологічного різноманіття та продуктивність екосистем є головним завданням людства XXI ст.

Щоб зберегти природні надбання потрібно проводити екологічний моніторинг земель, який буде своєчасно передбачати і запобігати процесам ерозії, забрудненню ґрунтів, обмежувати вирубку лісів, розчищувати річки та водойми [6, с. 32]. Проте, найбільш розробленими на сьогодні заходами залишаються, розширення площ рекреаційних земель та природоохоронних територій. Розширення території ПЗФ, здійснення заходів по відновленню природних ресурсів суттєво примножить багатство місцевої флори та фауни.

Створення заповідних територій забезпечує попередження правопорушень, засмічення і захаращення території; реалізує заходи з профілактики та захисту природних комплексів від шкідників та хвороб; запобігає виникненню пожеж та інших надзвичайних ситуацій тощо.

На сьогоднішній день Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації приділяється велика увага стосовно стану та розвитку природно-заповідного фонду регіону. Адже Житомирщина представлена унікальними та найкраще збереженими об'єктами та територіями всіх категорій ПЗФ.

Станом на 01.01.2020 р. Житомирщина включає 235 природно-заповідних територій (ПЗФ) і об'єктів загальною площею понад 137,646 тис. га. (Табл.1). Відсоток заповідності складає 4,6% [6, с. 56].

Щороку збільшується кількість територій, яким надається статус природоохоронного, що свідчить про позитивну динаміку природно-заповідноо фонду області. Лише за останній рік ПЗФ регіону поповнився такими територіями та об'єктами:

- лісовий заказник місцевого значення «Суцанський» площею 139,5 га.;
- лісовий заказник місцевого значення «Березовий гай» площею 81,2 га.;
- ландшафтні заказники місцевого значення «Ворсівський» площею 192,9 га, «Лумлянський» площею 40,8386 га та «Круча» площею 13,2 га.;
- ландшафтний заказник місцевого значення «Урочище біля трьох дубів» площею 10,8 га.;
- лісовий заказник місцевого значення «Миропільський», площею 265 га.;
- ландшафтний заказник місцевого значення «Яроповицький» площею 10,5 га та розширено межі ландшафтного заказника місцевого значення «Пилипівка» на 37,8 га.

На території Житомирської області розташовані два природні заповідники: Поліський та Древлянський. Кожен заповідник є унікальним витвором мистецтва. Окрім природоохоронної діяльності в заповідниках є багато туристичних, краєзнавчих маршрутів, а також цілий музей під відкритим небом.

Музей розташований в Поліському природному заповіднику і має назву «Древлянське село». В цьому музеї збережена інформація про праминулі роки, про стару господарську діяльність, промисел, релігійні вірування, практики медитацій, про Святі Місця Предків. Але передусім це Пам'ять про Землю Дерев. Музей не підпорядкований офіційним державним структурам чи заповіднику. Цей проект є авторською та громадською ініціативою (громадська організація екоclub «Рись») [5, с. 5].

Підводячи підсумок варто відмітити, що саме розширення та створення заповідних територій на сьогодні є єдиним реально працюючим в Україні механізмом охорони природних екосистем, ландшафтів, рослинних та тваринних угруповань. Саме на територіях, які підлягають природоохоронній діяльності варто створювати цілі народні мезеї під відкритим небом.

#### Література та джерела

1. Гуцуляв В.Н. Ландшафтна екологія / В.Н. Гуцуляв, Н.В. Максименко, Т.В. Дудар. — Харків : підручник для студентів вищих навчальних закладів, 2015. — 284 с.
2. Костиця М.Ю. Географія Житомирської області: посібник для вчителів і учнів / М.Ю. Костиця. — Житомир : ВКО Газета «Житомирський вісник», 1993. — 198 с.
3. Орлов О.О. Заповідна Житомирщина: довідник / О.О. Орлов. — Київ : Фітосоціоцентр, 2001. — 196 с.
4. Поліщук О.Я. Довідник природних ресурсів Житомирщини / О.Я. Поліщук, О.О. Орлов. — Київ : Льонок, 1993. — 144 с.
5. Про створення природного заповідника «Древлянський» : Указ Президента України від 11.12.2009 р. № 1038/2009 // // Верховна Рада України. — 2009 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1038/2009> (Останнє звернення 01.09.2020 р.).
6. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Житомирській області // Управління екології та природних ресурсів. — 2019 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ecology.zt.gov.ua/> (Останнє звернення 30.08.2020 р.).
7. Хом'як І.В. Динаміка флори перелогів Українського Полісся / І.В. Хом'як. // Science Rise: Biological Science. — 2018. — С. 8–13.

№ з/п	Складові природно-заповідного фонду Житомирської області	%
1.	Парки пам'ятки садово-паркового мистецтва	0,26%
2.	Дендрологічні парки	0,01%
3.	Ботанічні сади	0,03%
4.	Пам'ятки природи	0,11%
5.	Заказники	62,41%
6.	Природні заповідники	37,00%